

مقایسه یافته های سونوگرافی ترانس واژینال (بعد از آمادگی روده ای) با نتایج لاپاروسکوپی در تشخیص اندومتریوز انفیلتراتیو عمقی (DIE) در بیماران مراجعه کننده

به درمانگاه نازایی الزهراء تبریز در سال 1392

فاطمه قطره سامانی¹، محمد کاظم طرزمی²، لیلا مساعد³، لیا فرزندی⁴، پریسا حاج علی اوغلی⁵

1. دانشیار، بخش رادیولوژی بیمارستان الزهراء تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.
2. استاد، بخش سونوگرافی بیمارستان امام رضا تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.
3. دستیار رادیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران (مولف مسوول)، تلفن ثابت 087-33233834، mosaed.arshia@gmail.com
4. دانشیار، بخش نازایی بیمارستان الزهراء تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.
5. استادیار، بخش رادیولوژی بیمارستان کودکان فرمانفرمایان، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

چکیده

مقدمه: اندومتریوزیس یکی از شایعترین مشکلات ژنیکولوژیک می باشد و در سال های اخیر یکی از بیشترین عناوین مورد مطالعه در بیمار یهای زنان بوده است. (15-5 درصد) از جمعیت زنان پره منوپوز به آن مبتلا هستند و در مدت دو دهه گذشته، شیوع آن ظاهراً افزایش یافته است.

روش بررسی: این مطالعه یک مطالعه توصیفی - تحلیلی بود. 60 بیمار مراجعه کننده با علائم بالینی مشکوک به اندومتریوزیس مورد بررسی قرار گرفتند، این بیماران کاندیدای لاپاروسکوپی بودند و ضمن بررسی های بالینی برای همه آنها سونوگرافی ترانس واژینال و لاپاروسکوپی انجام گردید. داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS 20 و محاسبه حساسیت و ویژگی و ارزش اخباری مثبت و ارزش اخباری منفی و همچنین آزمون مجذور کای، آنالیز شدند.

نتایج: از بررسی 60 بیمار مراجعه کننده برای تشخیص اندومتریوزیس عمقی، میانگین سنی و انحراف معیار بیماران (4/97 ± 31/1) حساسیت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص توده لگنی (100%) بود و حساسیت و ویژگی سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری مثانه به ترتیب (50%) و (100%) بود و نیز صحت آزمون برای تشخیص این دو مورد (100%) و (93%) بود.

نتیجه گیری: نتایج بدست آمده از این مطالعه نشان داد که در تشخیص توده لگنی میتوان با اطمینان از سونوگرافی ترانس واژینال استفاده کرد و ارزش تشخیصی آن برابر لاپاروسکوپی است و مزیت آن هم غیرتهاجمی بودن و ارزان تر بودن این روش است. با روش ترانس واژینال در تشخیص درگیری مثانه نتایج قابل قبولی بدست آمد.

کلید واژه: اندومتریوزیس، سونوگرافی ترانس واژینال، لاپاروسکوپی، حساسیت

وصول مقاله 93/2/15: اصلاحیه نهایی: 93/4/28 پذیرش: 93/5/6

مقدمه

اندومتریوزیس یکی از شایع ترین مشکلات ژنیکولوژیک می باشد و در سال های اخیر یکی از بیشترین عناوین مورد مطالعه بوده است (1). اندومتریوزیس، هنگامی عمقی انفیلتراتیو (DIE) در نظر گرفته می شود که ضایعات به عمق بیش از 5 میلیمتر داخل لگن نفوذ کرده و به پریوتون برسند و ممکن است در بن بست دوگلاس، بن بست وزیکویوترین و مناطق دیگر لگن قرار گیرند (2). فرم رترووترین، یک فرم انفیلتراتیو بیماری است و زمانی که گسترش درگیری تا حد فاصل یک سوم تحتانی واژن و رکتوم قرار گیرد رتروسرویکال نامیده می شود (3). از نظر بالینی بیماران ممکن است با یک یا چند علامت شامل درد مزمن لگنی، دیسمنوره، دیسپارونی عمقی و یا نازایی مراجعه کنند، بسته به محل ضایعات مخصوصا موقعی که روده و مثانه گرفتار باشد، ممکن است بیماران درد در زمان دفع ادرار یا مدفوع را تجربه کنند (4).

در دو دهه گذشته، شیوع اندومتریوز عمقی افزایش یافته است و براساس تجارب مراکز هم چون آکسفورد، رم، استراسبورگ که عمل جراحی اندومتریوز انفیلتراتیو عمقی (DIE) را انجام می دهند از روند رو به رشد آن خبر می دهند. دلیل قطعی بروز اندومتریوز عمقی (DIE) هنوز ناشناخته است اما تشخیص این اختلال به نظر می رسد بطور فزآینده ای به دلیل وجود ارتباط بین نشانه های آن و محل ضایعه باشد، هر چند که معاینات فیزیکی ارزش محدودی در ارزیابی آن دارند (5). بسیاری شیوع اندومتریوز را در زنان مبتلا به درد لگنی در حدود (20 - 5 درصد) و در بین زنان نابارور (40 - 20 درصد) و در زنان پره منوپوز شیوع اندومتریوزیس (15 - 5 درصد) تخمین زده اند و در زنان سفیدپوست در سنین 40 - 25 سال بیشتر دیده می شود (6). باید بخاطر داشت زمانی که از روش های تصویر برداری تشخیصی استفاده می شود نه تنها تعریف از یک نتیجه

تصویربرداری غیر طبیعی بلکه مهارت و معاینات و استفاده صحیح از تجهیزات نیز مهم است (7). هر چند که تشخیص اندومتریوزیس با توجه به غیراختصاصی بودن علائم آن بصورت معضلی مطرح بوده است ولی لاپاروسکوپی همچنان استاندارد طلایی در تشخیص اندومتریوزیس باقی مانده است (4). روش های تصویربرداری متعددی از جمله اولتراسونوگرافی ترانس واژینال (TVUS)، اولتراسونوگرافی ترانس رکتال (TRUS) و تصویربرداری رزونانس مغناطیسی (MRI) جهت تلاش برای اثبات تشخیص غیرتهاجمی اندومتریوزیس بکار رفته اند (8-11).

از بین تکنیک های تصویربرداری مختلف روش اولتراسونوگرافی ترانس واژینال (TVUS) را به دلیل نفوذ بالای آن و هزینه و ناراحتی نسبتا پایین این روش در خط تشخیصی اول برای تشخیص اندومتریوز عمقی پیشنهاد می دهند هر چند که نتایج این تست بحث برانگیز بوده و بر اساس یک مطالعه حساسیت اولتراسونوگرافی ترانس واژینال ساده اکنون از (44 درصد) به (89 درصد) و ویژگی آن از (50 درصد) به (85 درصد) رسیده است ولی در محل سپتوم رکتواژینال حساسیت آن کمتر از 30 درصد بوده است (12). با اینحال لاپاروسکوپی هنوز استاندارد طلایی تشخیص این بیماری است. با توجه به اینکه هنوز هیچکدام از روشهای غیرتهاجمی قادر نبوده جایگزین لاپاروسکوپی گردد و لزوم ارزیابی بیشتر روشهای تصویربرداری در تشخیص اندومتریوز انفیلتراتیو عمقی احساس می شود، این مطالعه جهت مقایسه نتایج بدست آمده از روش سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص اندومتریوز انفیلتراتیو عمقی و مقایسه آن با نتایج لاپاروسکوپی طراحی گردیده است و در صورتی که نتایج قابل قبولی بدست آید پیشنهاد استفاده از روش های غیرتهاجمی در تشخیص بیماری مطرح می گردد.

روش بررسی

نوع مطالعه توصیفی - تحلیلی است، در این مطالعه ارزش تشخیصی سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص اندومتريوز انفیلتراتیو عمقی به دست آمده و با استاندارد طلایی تشخیصی مقایسه شدند. استاندارد طلایی (Gold Standard) تشخیصی در این مطالعه روش لاپاروسکوپي بود.

جمعیت مورد مطالعه از بین بیماران مراجعه کننده به درمانگاه نازایی الزهراء تبریز که در سال 1392 با علائم بالینی مشکوک به اندومتريوزیس (نازایی، درد مزمن لگنی، دیسمنوره و یا دیسپارونی) و کاندیدای لاپاروسکوپي تشخیصی بودند، انتخاب شدند. تعداد افراد مورد مطالعه 60 نفر در نظر گرفته شدند و در این مطالعه برای مقایسه نتایج دو روش در تشخیص برای بیماران سونوگرافی ترانس واژینال و لاپاروسکوپي همزمان انجام گردید. نمونه گیری به صورت سرشماری انجام شد و شامل بیمارانی بود که علائم بالینی اندومتريوز انفیلتراتیو عمقی (DIE) را داشتند و کاندیدای لاپاروسکوپي بودند. سونوگرافی ترانس واژینال (TVS) پس از انجام آمادگی روده ای، توسط یک رادیولوژیست انجام می شد. آمادگی روده ای برای تخلیه بقایای مدفوع و گاز داخل کولون رکتوسیگموئید انجام گرفته و شامل دریافت یک ملین خوراکی ملایم در ساعات 8 صبح و 2 عصر روز قبل از انجام سونوگرافی ترانس واژینال، همچنین مصرف غذای با فیبرکم روز قبل و همان روز سونوگرافی بود. انمای رکتال 120 سی سی سدیم دی فسفات نیز یک ساعت قبل از انجام سونوگرافی صورت می گرفت.

رادیولوژیست بیمار را از نظر یافته های سونوگرافیک مشکوک به اندومتريوز عمقی ارزیابی نموده و تمام موارد تجمعات ندولر یا با اشکال نامنظم هیپواکوئیک، ضخیم شدگی دیواره یا توده های retractible و نقاط هیپراکوئیک را که در هر یک از نواحی زیر یافت می شد

بعنوان موارد (DIE) ذکر می نمود. ضمناً "چسبندگی به ساختمان های اطراف و اندازه گیری بیشترین قطر ضایعات نیز ارزیابی می گردید. محل های مورد نظر شامل: دیواره خلفی واژن، فضای رتروسرویکال، لیگامانهای یوتروساکرال، بن بست وزیکویوترال، ناحیه رکتوسیگموئید، مثانه و توده لگنی بود. در مرحله بعد بیمار تحت لاپاروسکوپي قرار گرفته، نتایج لاپاروسکوپي نیز توسط همکار متخصص زنان و زایمان مشاور طرح گزارش می گردید. در نهایت نتایج بدست آمده از روش سونوگرافی ترانس واژینال و لاپاروسکوپي جمع آوری شده و نتایج بدست آمده از روش غیر تهاجمی شامل سونوگرافی ترانس واژینال با نتایج حاصل از لاپاروسکوپي مطابقت داده شدند. داده های بدست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS ویرایش، بررسی و آنالیز گردید. در اهداف توصیفی از آمارهای شمار فراوانی ها و میانگین و انحراف معیار و نسبت ها استفاده شد. برای ارزیابی روش سونوگرافی ترانس واژینال با روش لاپاروسکوپي (Gold Standard) حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت، ارزش اخباری منفی، نسبت درستنمایی و درستی (صحت) آزمون محاسبه گردید. جهت اهداف تحلیلی از تست آماری مجذور کای (Chi - Square) استفاده شد.

نتایج

براساس این مطالعه نتایج آمار توصیفی بدست آمده از بررسی 60 بیمار مراجعه کننده برای تشخیص اندومتريوزیس عمقی، میانگین سنی و انحراف معیار بیماران $4/97 \pm$ (31/1) و بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی 21 تا 24 سال هرکدام با (15%) بودند. در بررسی بیماران از نظر نوع نازایی، 33 نفر (55%) دارای نازایی اولیه و 27 نفر (45%) دارای نازایی ثانویه بودند. در بررسی این بیماران از نظر گراویدیتی، بیشترین فراوانی با تعداد 33 نفر (55%) مربوط به بیمارانی بود که تابحال باردار نشده بودند.

ترانس واژینال و لاپاروسکوپی که مورد بررسی قرار گرفتند شامل: توده لگنی، درگیری بن بست وزیکویوترا، درگیری لیگامان ها، درگیری رتروسرویکال، درگیری رکتوسیگموئید، درگیری مثانه و درگیری دیواره خلفی واژن بود (جدول 1).

نتیجه بررسی بالینی و معاینات، سونوگرافی ترانس واژینال و روش لاپاروسکوپی در تشخیص اندومتریوزیس عمقی، کل بیماران (100%) به نفع تشخیص اندومتریوزیس بود. با توجه به نتایج بدست آمده از این مطالعه، محل های درگیر در تشخیص اندومتریوزیس انفیلتراتیو عمقی بوسیله روش های

جدول 1 - یافته های تشخیصی اندومتریوزیس عمقی بوسیله لاپاروسکوپی و سونوگرافی ترانس واژینال برحسب محل آناتومی (تعداد = 60)

محل های تشخیصی روش های تشخیصی	دیواره خلفی واژن	درگیری مثانه	رکتوسیگموئید	رتروسرویکال	لیگامان ها	بن بست وزیکویوترا	توده لگنی
لاپاروسکوپی مثبت	29	8(13.3%)	23(38.3%)	60(100%)	51(85%)	40(66.7%)	60(100%)
منفی	6	49(81.7%)	37(61.7%)	-	6(10%)	19(31.7%)	-
مشکوک	25	3(5%)	-	-	3(5%)	1(1.7%)	-
ترانس واژینال مثبت	5	4(6.7%)	7(11.7%)	47(78.3%)	29(48%)	13(21.6%)	60(100%)
منفی	47	56(93.3%)	53(88.3%)	13(21.7%)	31(52%)	47(78.4%)	-
مشکوک	8	-	-	-	-	-	-

اندومتریوزیس عمقی و محل های آناتومیک آن در جدول 2 نشان داده شده است. درگیری دیواره خلفی واژن با توجه به اینکه در خیلی از موارد نتایج بررسی درگیری این ناحیه توسط لاپاروسکوپی ذکر نشده بود ارزیابی یافته های سونوگرافی ترانس واژینال در مقایسه با نتایج روش استاندارد طلائی مقدور نشد.

نتایج نشان می دهد که بطور کلی حساسیت روش ترانس واژینال در مقایسه با لاپاروسکوپی 100% است اما این حساسیت ها در تشخیص محل های آناتومیک با یکدیگر متفاوت است.

حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و منفی، نسبت درست نمایی مثبت و درستی روش سونوگرافی ترانس واژینال با روش استاندارد طلائی لاپاروسکوپی در تشخیص

جدول 2- حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و منفی، نسبت درست نمایی مثبت و درستی روش سونوگرافی ترانس واژینال با روش استاندارد طلائی لاپاروسکوپی در تشخیص اندومتریوزیس عمقی و محل های آنا تومیک آن

نتیجه سونوگرافی ترانس واژینال	مثبت حقیقی	مثبت کاذب	منفی حقیقی	منفی مشکوک	موارد حساسیت (%)	ویژگی (%)	ارزش اخباری مثبت (%)	ارزش اخباری منفی (%)	نسبت درست نمایی مثبت (%)	درستی (%)	
توده لگنی	60	0	0	0	100	0	100	0	100	100	
بن بست وزیکویوترال	13	28	0	19	32	100	100	40	30	52	
درگیری لیگامانها	28	26	1	5	52	83	96	16	3.05	55	
درگیری رتروسرویکال	47	13	0	0	78	0	100	0	78	78	
درگیری رکتوسیگموئید	7	16	0	37	30	100	100	70	30	73	
درگیری مثانه	4	4	0	52	50	100	100	93	50	92	

بحث

واژینال گزارش شده ولی این تغییرات ممکن است به علت تفاوت در شیوع بیماری گزارش شده در مطالعات و یا تعریف های متنوع از اندومتریوزیس و تنوع در روش و اسکن انجام گرفته باشد (13). در مطالعه ما در بررسی بن بست وزیکویوترال با سونوگرافی ترانس واژینال، حساسیت و ویژگی به ترتیب (32%) و (100%) و ارزش اخباری مثبت و ارزش اخباری منفی و صحت آزمون نیز به ترتیب (100%)، (40%) و (52%) بدست آمد. درگیری لیگامانها در اندومتریوزیس بوسیله سونوگرافی ترانس واژینال یافته های تشخیصی بالایی را نشان نداد که حساسیت و ویژگی این روش به ترتیب (52%) و (83%) بود و ارزش اخباری مثبت (96%) و ارزش اخباری منفی و نسبت درست نمایی و درستی آزمون پایین بود. در مطالعه Chapron و همکاران

در این مطالعه افرادی که دارای اندومتریوزیس عمقی (DIE) بودند مورد بررسی قرار گرفتند و به مقایسه یافته های سونوگرافی ترانس واژینال با لاپاروسکوپی جهت تشخیص محل ضایعه پرداخته شد. چرا که تشخیص محل و موقعیت دقیق و درست ضایعه نیازمند بررسی به وسیله روش های تصویربرداری می باشد.

در این مطالعه افراد با درگیری توده لگنی با روش سونوگرافی ترانس واژینال در تمامی بیماران (100%) مثبت تشخیص داده شدند که حساسیت و ارزش اخباری مثبت و درستی (صحت) آزمون همه (100%) بود. در مطالعات دیگر سونوگرافی ترانس واژینال را اولین خط تشخیصی برای ضایعات لگنی اندومتریوزیس در نظر می گیرند. هرچند که طیف وسیعی از حساسیت و ویژگی در سونوگرافی ترانس

جهت تشخیصی و درمان اندومتريوزيس با درگيري ليگامان ها از روش لاپاروسكوبي استفاده گرديد و نتايج درمانی نسبتاً خوب گزارش شده بود (14). حساسیت سونوگرافی ترانس واژینال در درگیری لیگامانهای یوتروساکرال در مطالعه Bazot M و همکاران در سال 2009، 78/3% گزارش گردید (15). در مطالعه Saccardi و همکاران در سال 2012 درگیری لیگامانهای یوتروساکرال با اندومتريوزيس، حساسیت (88/9%) و ویژگی (95/6%) مشاهده شد (16). در مطالعه Hudelist G و همکاران در سال 2013 حساسیت و اختصاصیت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری اندومتريوزيس لیگامانهای یوتروساکرال به ترتیب 40% و 95/6% گزارش شده است (17). با توجه به آمار و ارقام مذکور حساسیت و اختصاصیت روش سونوگرافی ترانس واژینال جهت تشخیص درگیری لیگامان های یوتروساکرال در مطالعه ما نسبت به مطالعات مذکور کمتر بوده است. یکی از دلایل این مساله می تواند بالاتر بودن دقت دستگاه سونوگرافی مورد استفاده در پژوهش های مذکور نسبت به این پژوهش باشد.

سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری رتروسرویکال با اندومتريوزيس، حساسیت (78%) و ویژگی (80%) داشت و ارزش اخباری مثبت آن (100%) و درستی (صحت) آزمون نیز (78%) بدست آمد، که مشابه مطالعه chamie و همکاران در سال 2010 میباشد که دقت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری رتروسرویکال اندومتريوزيس بين (77-97%) گزارش شده است (18). در مطالعه Abrao و همکاران در سال 2007 درگیری رتروسرویکال با اندومتريوزيس، حساسیت (95%) و ویژگی (98%) مشاهده شد و ارزش اخباری مثبت آن (98%) و درستی (صحت) آزمون نیز (97%) بدست آمد که این آمارها نشان می دهد حساسیت، ارزش اخباری مثبت و درستی گزارش شده از این مطالعه در مورد درگیری

رتروسرویکال از مطالعه ما بالاتر است (19)، در مورد علت این اختلاف علاوه بر کیفیت دستگاه، میزان تجربه و مهارت سونوگرافيست مورد نظر نیز مهم می باشد. در تشخیص درگیری رکتوسیگموئید با اندومتريوزيس، حساسیت پایینی مشاهده شد (30%) ولی ویژگی و ارزش اخباری مثبت آن هردو (100%) و درستی (صحت) آزمون نیز (73%) بدست آمد که با مطالعه Holland و همکاران که حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و منفی بدست آمده با روش سونوگرافی قبل از عمل در تشخیص اندومتريوزيس رکتال و سیگموئید به ترتیب (33%)، (98%)، (100%) و (96%) را نشان داده تقریباً همخوانی داشت (13). در مطالعه Mauricio و همکاران در سال 2007 در مورد درگیری رکتوسیگموئید با اندومتريوزيس، حساسیت (98%) و ویژگی (100%) مشاهده شد و ارزش اخباری مثبت آن (100%) و درستی (صحت) آزمون نیز (99%) بدست آمد (19). در مطالعه Hudeliste و همکاران در سال 2008 حساسیت و اختصاصیت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری اندومتريوزيس دیواره رکتال به ترتیب 90/7% و 96/5% و ارزش اخباری مثبت و منفی به ترتیب 97/1% و 88/9% گزارش شده است (17). در مطالعه Goncalves MO و همکاران در سال 2009 دقت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص تعداد ضایعات رکتوسیگموئید اندومتريوزيس (حداقل 2 ضایعه) و لایه های درگیر رکتوسیگموئید صورت گرفت، حساسیت و اختصاصیت به ترتیب 81% و 99% بود (20). در مطالعه chamie و همکاران در سال 2010 دقت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری رکتوسیگموئید اندومتريوزيس 95% گزارش شده است (18). مطالعه ما نسبت به این مطالعات حساسیت کمتری داشت و علت این اختلاف هم مثل موارد قبلی می تواند ناشی از اختلاف در دقت دستگاه ها در مطالعات مختلف و همچنین تفاوت در میزان مهارت و تجربه سونوگرافيست مورد نظر باشد. اما

لاپاروسکوپی باید در نظر گرفته شود و توسط تیمی از کارشناسان از جمله متخصص بیماری های زنان، اورولوژیست و اندوسکوپی که با اندومتریوزیس آشنا هستند مورد بررسی قرار گیرند (20).

نتیجه گیری

با توجه به نتایج بدست آمده میتوان از روش ترانس واژینال در تشخیص توده لگنی با اندومتریوزیس بجای لاپاروسکوپی استفاده کرد و نیز در تشخیص درگیری مثانه نتایج قابل قبولی با روش ترانس واژینال بدست آمد. لذا سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص توده های لگنی حساسیتی برابر لاپاروسکوپی دارد در نتیجه می توان از این روش غیرتهاجمی به جای لاپاروسکوپی استفاده کنند و شاید بتوان بعنوان جایگزین با روش استاندارد طلایی در افرادی با علائم ادراری که برای بار دوم قرار است لاپاروسکوپی شوند، استفاده گردد.

تشکر و قدردانی

از دپارتمان رادیولوژی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کردستان و همچنین استاد گرامی جناب آقای دکتر قباد مرادی (اپیدمیولوژیست) که در اجرای پژوهش و تهیه ی مقاله راهنمایی نمودند، نهایت تشکر را داریم.

ارزش اخباری مثبت و اختصاصیت مشابه مطالعه Mauricio و همکاران (100%) و بیشتر از بقیه مطالعات (بین 91/3 تا 99 درصد) بود. همچنین دقت مطالعه ما نسبت به مطالعات Luciana و Mauricio کمتر بود. (73% در مقابل 95% و 99%).

در این مطالعه تشخیص درگیری مثانه با اندومتریوزیس با سونوگرافی ترانس واژینال، حساسیت (50%) و ویژگی (100%) و ارزش اخباری مثبت (100%) و درستی (صحت) آزمون (92%) داشت، که دارای ویژگی و ارزش اخباری مثبت و درستی آزمون بالایی بود. در مطالعه chamie و همکاران دقت سونوگرافی ترانس واژینال در تشخیص درگیری اندومتریوزیس مثانه 100% گزارش شده است (18). مطالعه ما دقت نسبتا قابل قبولی داشت اما نسبت به این مطالعه دقت کمتری داشت. روش های مختلفی در ارزیابی قبل از عمل اندومتریوزیس مثانه استفاده می شود. روش سونوگرافی ترانس واژینال از روش هایی است که در تحقیقات اولیه انتخاب شده و در ارزیابی موارد مشکوک اندومتریوزیس مثانه به علت در دسترس بودن فوری و آسان آن مورد استفاده قرار می گیرد و در تعیین محل و اندازه ضایعه می تواند کمک کننده باشد، تصویر برداری رزونانس مغناطیسی (MRI) نیز نه تنها می تواند اختلالات مورفولوژیک اندومتریوزیس مثانه را ترسیم کند، همچنین می تواند درگیری لیگامان یوتروساکرال و دیگر محل های رایج را شناسایی نماید. اندومتریوزیس مثانه در زنان سنین باروری، که علائم دستگاه ادراری دارند و به درمان های دارویی جوابگو نیستند، با توجه به وجود درمان

Reference

1. Giudice LC, Kao LC. Endometriosis. *Lancet* 2004;364:1789-99.
2. Cornillie FJ, Oosterlynck D, Lauweryns JM, Koninckx PR. Deeply infiltrating pelvic endometriosis: histology and clinical significance. *Fertility and Sterility* 1990;53:978-83.

3. Martin DC, Batt RE. Retrocervical, retrovaginal pouch, and rectovaginal septum endometriosis. *The Journal of the American Association of Gynecologic Laparoscopists* 2001;8:12-7.
4. Cheewadhanaraks S, Peeyananjarassri K, Dhanaworavibul K, Liabsuetrakul T. Positive predictive value of clinical diagnosis of endometriosis. *Journal of the Medical Association of Thailand* 2004;87:740-4.
5. Koninckx PR, Ussia A, Adamyan L, Wattiez A, Donnez J. Deep endometriosis: definition, diagnosis, and treatment. *Fertility and Sterility* 2012;98:564-71.
6. Callen PW, Callen AL, Glenn OA, Toi A. Columns of the fornix, not to be mistaken for the cavum septi pellucidi on prenatal sonography. *Journal of Ultrasound in Medicine : Official Journal of the American Institute of Ultrasound in Medicine* 2008;27:25-31.
7. Valentin L. Imaging in gynecology. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology* 2006;20:881-906.
8. Chapron C, Dumontier I, Dousset B, Fritel X, Tardif D, Roseau G, et al. Results and role of rectal endoscopic ultrasonography for patients with deep pelvic endometriosis. *Human Reproduction* 1998;13:2266-70.
9. Fedele L, Bianchi S, Portuese A, Borruto F, Dorta M. Transrectal ultrasonography in the assessment of rectovaginal endometriosis. *Obstetrics and Gynecology* 1998;91:444-8.
10. Balleyguier C, Chapron C, Dubuisson JB, Kinkel K, Fauconnier A, Vieira M, et al. Comparison of magnetic resonance imaging and transvaginal ultrasonography in diagnosing bladder endometriosis. *The Journal of the American Association of Gynecologic Laparoscopists* 2002;9:15-23.
11. Abrao MS, Neme RM, Averbach M, Petta CA, and Aldrighi JM. Rectal endoscopic ultrasound with a radial probe in the assessment of rectovaginal endometriosis. *The Journal of the American Association of Gynecologic Laparoscopists* 2004;11:50-4.
12. Guerriero S, Ajossa S, Gerada M, D'Aquila M, Piras B, Melis GB. "Tenderness-guided" transvaginal ultrasonography: a new method for the detection of deep endometriosis in patients with chronic pelvic pain. *Fertility and Sterility* 2007;88:1293-7.
13. Holland TK, Cutner A, Saridogan E, Mavrellos D, Pateman K, and Jurkovic D. Ultrasound mapping of pelvic endometriosis: does the location and number of lesions affect the diagnostic accuracy? A multicentre diagnostic accuracy study. *BMC Women's Health* 2013;13:43.
14. Chapron C, Dubuisson JB. Laparoscopic treatment of deep endometriosis located on the uterosacral ligaments. *Human Reproduction* 1996;11:868-73.
15. Bazot M, Lafont C, Rouzier R, Roseau G, Thomassin-Naggara I, Darai E. Diagnostic accuracy of physical examination, transvaginal sonography, rectal endoscopic sonography, and magnetic resonance imaging to diagnose deep infiltrating endometriosis. *Fertility and Sterility* 2009;92:1825-33.
16. Saccardi C, Visentin S, Noventa M, Cosmi E, Litta P, Gizzo S. Uncertainties about laparoscopic myomectomy during pregnancy: A lack of evidence or an inherited misconception? A critical literature review starting from a peculiar case. *Minimally Invasive Therapy & Allied Technologies : MITAT* 2015;24:189-94.
17. Hudelist G, Fritzer N, Staettner S, Tammaa A, Tinelli A, Sparic R, and et al. Uterine sliding sign: a simple sonographic predictor for presence of deep infiltrating endometriosis of the rectum. *Ultrasound in obstetrics & Gynecology* 2013;41:692-5.
18. Chamie LP, Blasbalg R, Goncalves MO, Carvalho FM, Abrao MS, de Oliveira IS. Accuracy of magnetic resonance imaging for diagnosis and preoperative assessment of deeply

infiltrating endometriosis. *International Journal of Gynaecology and Obstetrics* 2009;106:198-201.

19. Abrao MS, Goncalves MO, Dias JA Jr, Podgaec S, Chamie LP, Blasbalg R. Comparison between clinical examination, transvaginal sonography and magnetic resonance imaging for the diagnosis of deep endometriosis. *Human Reproduction* 2007;22:3092-7.

20. Goncalves MO, Podgaec S, Dias JA Jr, Gonzalez M, Abrao MS. Transvaginal ultrasonography with bowel preparation is able to predict the number of lesions and rectosigmoid layers affected in cases of deep endometriosis, defining surgical strategy. *Human Reproduction* 2010;25:665-71.